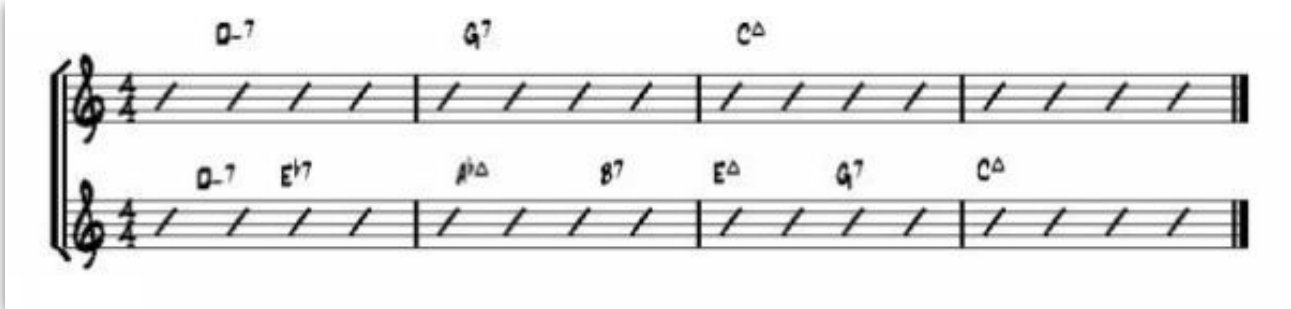
UYARI: CSE (Caz Standartları Enstitüsü)'nün yayınladığı bildiriye göre, kuru kuruya teori bilmek, teoriyi enstrümanında uygulamamak, ve en önemlisi DUYMAMAK; çalışta ve yazışta kuruluğa, gereksiz entellektüel tınlamaya ve kafa karışıklığına neden olabilmektedir. Bu yan etkilerin önlenebilmesi için, teoride öğrenilen her şeyin mutlaka çalınması, -sesiniz çok kötü olsa bile- söylenmesi ve ne yapılıp edilip DUYULMASI gerekmektedir. Ya da bu teori meselesi temelli pas geçilerek, caz tarihinin her döneminde mümkün olduğu üzere, müzik sadece kayıtlardan dinlenerek/ çalınarak/ (çevrede varsa eğer) ustalardan doğrudan öğrenerek halledilmelidir. Aksi takdirde ileri dönemde ortaya çıkabilecek komplikasyonlardan kurumumuz sorumlu değildir.

Yazıma, tabi ki geçen yazımdaki bir basım hatasını düzelterek başlamak istiyorum. Aslında yazı küçük bir bulmacaya dönüşerek daha da eğlenceli hale gelmiş. Şöyle ki, ilk başta basılı olması gereken notalar en sona basılmış ve dolayısıyla da tüm nota örnekleri olmaları gereken yerin bir üstüne kaymış. (Aslında bu hata Cem Tuncer'in yazısında da vardı, demek ki notaların yerlerini değiştiren bir virüs falan girdi yayınevinin bilgisayarına.) Neyse bu "şaşı bak, pentatonikleri anla" bulmacasını çözen arkadaşlara Jazz dergisi Blue Note'da masa donattırıyormuş bir akşamlığına.

Tipik girişimizi yaptıktan sonra, eğlendirmek kadar, bir nebze olsun öğretmek amacı da gütmesi gereken yazımıza başlayalım. Konu, John Coltrane'in 1959'da "Giant Steps" albümündeki "Countdown" ve "Giant Steps" adlı parçaları ile caz diline kazandırdığı"Coltrane Akor Yürüyüşü" yani "Coltrane Changes". Bu akor yürüyüşü caz armonisinde bir devrim olarak ses getirdi. Ancak, aslında Coltrane bu dönemde Slonimsky'nin "Thesaurus of Scales" adlı kitabını kaynak olarak kullanıyordu. Ve de bu kitabın daha ilk bölümleri 1oktavın ve 2 oktavın eşit bölünmesi ile ilgilidir. Özetle Coltrane'in yaptığı oktavın 3'e bölünmesi prensibini caz armonisinin temel taşı olan II-V-I kadansının genişletilmesi için kullanmasıdır. Üstte normal C majör tonalitesinde II-V-I kadansını, altta Coltrane kadansını görüyoruz:

Bir oktavı üçe böldüğümüzde, sonuç "majör 3"lü çıkar (12/3=4, 4 yarım ses= majör 3'lü). Do'dan başlayan bir oktavı üçe böldüğümüzde= C, E ve Ab . Coltrane orijinal D-7 akorundan sonra Ab'e gidebilmek için onun dominantı olan Eb7'yi ve E'ye gidebilmek içn de B7'yi, en sonunda da asıl tonal merkez olan C'ye gidebilmek için G7'yi kullanıyor. Durum bu kadar basit. Durum bu kadar basit, ama çalması hiç de o kadar basit değil. Hele Coltrane'in çaldığı tempolarda (Countdown'un metronomu 340 civarında).

Countdown aslında Miles Davis'in "Tune Up" adlı parçasının modifikasyonu. (Coltrane görünümlü Miles parçası yani, Şahin görünümlü Doğan dizaynı.) "Tune Up" tabi ki Coltrane akor yürüyüşü için ideal bir ortam, çünkü sırasıyla D,C ve Bb tonlarında 3 tane 4 ölçülük II-V-I cümlesinden ve sonunda da (kontrast amacı güden) 4 ölçülük bir kuyruktan oluşan 16 ölçülük bir parça. Coltrane de ilk 12 ölçüyü yeniden armonize edip, kuyruğu olduğu gibi bırakıyor:

Melodi ise aslında bir şaka gibi. Aslında "Tune Up" melodisine oldukça sadık kalıp, temel ritmik varyasyon tekniklerini kullanıyor ve yeni armoniye uyması için melodide değişiklikler yapıyor (Şahin/Doğan). "Tune Up"ın mimari yapısına da sadık kalıyor: ilk 8 ölçüde 4'er ölçülük bir "sekans", kontrast ve hareket sağlamak için 4 ölçülük yeni bir cümle ve de son 4 ölçüde ona bir yanıt.

Armoni, "Tune Up"da 3, "Countdown"da 4'üncü ölçüde toniğe çözüldüğü için orijinal melodinin ritmini 2. ölçüden başlayarak genişletiyor (augmentation), melodinin aralıklarının çevrimini alıyor (inversion) ve armoniye uydurmak için modifiye ediyor. Aralık ilişkilerine baktığımızda ise:
Tune Up: M2 aşağı, M3 aşağı, m2 yukarı, M2 yukarı
Countdown: m2 yukarı, m3 yukarı, m2 aşağı, M2 aşağı (ve toniğe çözülmek için artı olarak bir m2 aşağı daha)

9. ölçüde başlayan cümleler grafik olarak aşağı yukarı aynılar. Ayrıca Eb'den başlıyorlar ve en tiz sesleri D. Coltrane kendi armonisi daha hareketli olduğu için daha fazla nota eklemek durumda tabi ki, ve de genel grafikte daha fazla dalgalanma var. Ayrıca "Countdown"ın 9. ölçüsündeki cümle, "Tune Up"ın 14. ölçüsündeki fikrin ritmik olarak genişletilmesi (augmentation) ve konturunun armoniye uygulanması.

Son 4 ölçü ise neredeyse tamamen aynı. Coltrane yalnızca ritmik genişletme ve kaydırmalar yapıyor ve (muhtemelen telif hakları yasası yüzünden) 2-3 notayı değiştiriyor.

İşte kompozisyon kaportacılığı da böyle bir şey. Sonuçta Bursa'da kaplum-Volkswagen'den limuzin yapan bir milletin evlatları olarak sizler neler yapabilirsiniz kim bilir? Oktavı kaçlara bölüp ne akor yürüyüşleri yaratırsınız? Neyse, verdiğim bu gazdan ben de yararlanıp hızla uzaklaşıyorum olay yerinden.